

Les croades

Entre els nombrosos mots que constitueixen la família etimològica del substantiu *creu*, tenim, en primer lloc, els que s'hi relacionen més directament, com *creuer*, *creueta*, *creuar*, *encreuar*, etc., els que provenen d'un hipotètic derivat llatí del mot que volia dir "creu", com *cruiilla* o *cruiillada*, les formes cultes, que mantenen la *u* originària del llatí, com *crucifix*, *crucificar*, *cruciforme*, etc., i, encara, els mots *croada* i *croat*, "expedició de cristians contra els musulmans" i "el qui prenia part en una croada", amb una forma que a algú pot semblar sorprenent.

No és pas del tot infreqüent, efectivament, que en lloc de *croada* i *croat*, que són avui les úniques formes que recullen els diccionaris normatius o d'ús, algú digui *creuada* i *creuat*, perquè li sembla que si són mots que deriven de *creu* necessàriament han de revestir aquesta forma. I el cas és que aquests mots han estat realment usats en diversos moments de la història de la nostra llengua: el Diccionari Alcover-Moll en recull alguns exemples, des d'alguns textos tardans medievals fins a Massó i Torrents. Però si, malgrat que es relacionen etimològica-

ment amb *creu* —els croats foren anomenats així perquè duïen una creu cosida a la roba—, els mots *croat* i *croada* revesteixen aquesta forma, amb una *o* en lloc del diftong *eu* de *creu*, és perquè la forma primitiva d'aquest substantiu, la que va resultar de l'evolució normal a partir del mot llatí primitiu, era precisament *crou*, talment com la forma primitiva de *veu* era *vou* (de *vox*, *vocis*). El pas de *crou* i *crou* a *creu* i *veu*, que havia semblat anòmal, és, segons Coromines, un fet natural que no necessita teories per a ésser explicat. En els orígens literaris de la llengua, alternen les formes *crou* i *creu*, encara que la segona no va trigar a imposar-se. La primera, però, ja havia pogut originar el verb *croar*, avui caigut en desús, usat amb diversos significats relacionats amb l'acció de marcar amb una creu o un senyal en forma de creu, i que després va adquirir el significat d'adherir-se a una croada, és a dir, fer-se croat. I si bé, com hem dit, aquest verb ja ha caigut en desús, han persistit les formes derivades *croat* i *Scroada*, encara vives com a designacions d'uns fets històrics de gran importància —i sovint rememorats en diversos gèneres narratius. Hi havia, encara, *croat* com a nom d'una moneda, avui ja relegat definitivament a les pàgines dels textos especialitzats.